

საბადლოთა დამუშავება და გამდიდრება

ო. ლანჩავა

გვირაბის კედლის უზომილო ტემპერატურის განსაზღვრისათვის

(წარმოადგინა აკადემიკოსმა ა. ძიმიჯურმა 15.11.1979)

შახტის სავენტილაციო ნაკადის სითბური გაანგარიშებისას ერთ-ერთი ამოსავალი სიდიდეა გვირაბის გარშემომცველი სამთო მასივის ბუნებრივი ტემპერატურა.

გვირაბში თერმული წყლების მოდენისას მასივის ტემპერატურული ველი იცვლება არა მარტო გვირაბის ღერძულა ხაზის გასწვრივ, არამედ პერიმეტრზეც, რაც გამოწვეულია სწორედ თერმული წყლების არსებობით. მასივის ბუნებრივი ტემპერატურა ამ შემთხვევაში არ გამოდგება სავენტილაციო ნაკადის ტემპერატურის ზრდის შესაფასებელ სიდიდედ და აუცილებელია საანგარიშო ფორმულებში გათვალისწინებულ იქნეს თერმული წყლების ტემპერატურა [1]. ამასთანავე, არასტაციონარული სითბოს მიმოცვლის კოეფიციენტი K_T განსაზღვრება ფორმულით [2]

$$K_T = \alpha \vartheta, \quad (1)$$

სადაც α არის თბოგაცემის კოეფიციენტი, ხოლო ϑ - გვირაბის კედლების უზომილო ტემპერატურა.

წინამდებარე ნაშრომში გვირაბის კედლების უზომილო ტემპერატურის განსაზღვრისათვის გამოყენებულია მსგავსების თეორია. სითბური ენერჯიის გადანაწილება ხდება სისტემაში, რომელიც შედგება შემდეგი კომპონენტებისგან: თერმული წყალი- ქანი-სავენტილაციო ნაკადი. ჩვენ შევადგინეთ ან სისტემის მათემატიკური მოდელი თერმული წყლების არინების სხვადასხვა წესისათვის.

მოდელებიდან ინფორმაციის მისაღებად გამოვიყენეთ არასტაციონალური ფიზიკური პროცესების ინტეგრატორი ეინპ-3/66. მოდელირების შედეგად მივიღეთ უზომილო ტემპერატურის ცვლილების გრაფიკები დროსა და სივრცეში. ზემოთ აღნიშნული სისტემის სხვადასხვა გეომეტრიული და ფიზიკური პარამეტრების (გვირაბის ზომების, ქანების თბოფიზიკური მახასიათებლების, თერმული წყლების დონისა და ტემპერატურის) მიხედვით შევადგინეთ 100-ზე ეტი მოდელი. მოდელირების შედეგად მიღებული პირველადი გრაფიკების გადამუშავებამ და ანალიზმა საშუალება მოგვცა დაგვედგინა, რომ

$$\vartheta = f(F_0, Bi), \quad (2)$$

სადაც F_0 ფურიეს რიცხვია, ხოლო Bi - სასაზღვრო პირობების ბიოს კრიტერიუმი. ამასთანავე ფურიეს რიცხვი და ბიოს კრიტერიუმი მოიცავენ ზემოთ ხსენებულ გეომეტრიულ და ფიზიკურ პარამეტრებს და თვითონაც ცვლადები არიან, ოღონდ განზოგადებულნი.

გვირაბის კედლების უზომილო ტემპერატურა თერმული წყლების არინების სხვადასხვა წესისათვის განზოგადებული ცვლადების მეშვეობით შეიძლება განსაზღვრულ იქნას შემდეგი ემპირიული გამოსახულებით:

$$\vartheta = K \left[\alpha + (1 - \alpha) \exp \left(-\frac{cF_0}{Bi} \right) \right] \quad (3)$$

სადაც K კოეფიციენტია, რომელიც ითვალისწინებს თერმული წყლების არინების წესს: თერმული წყლების არინებისას სტანდარტული ბეტონის სახურავიანი არხით $K=1,0$, ხოლო თუ არინება ხდება არხით, რომელსაც აქვს თერმოსაიზოლაციო შრიანი სახურავი, მაშინ $K=0,952$; α, c - ემპირიული კოეფიციენტებია, რომლებიც იცვლებიან F_0 და Bi მნიშვნელობათა მიხედვით. მათი სიდიდეები მოცემულია 1 და 2 ცხრილებში.

ცხრილი 1

a კოეფიციენტის მნიშვნელობების დამოკიდებულება ბიოს კრიტერიუმის სიდიდეზე

Bi	3	6	8	20	40	50 და მეტი
a	0,40	0,28	0,20	0,15	0,12	0,10

ცხრილი 2

c კოეფიციენტის მნიშვნელობების დამოკიდებულება ბიოს კრიტერიუმისა და ფურიეს რიცხვის სიდიდეებზე

F_0	Bi					
	3	6	8	20	40	50 და მეტი
0,02	10,5	31	68	268	340	1275
0,03	8,5	40	85	353	900	1365
0,04	8,5	40	90	377	920	1275
0,05	9,0	41	99	298	856	1170
0,06	9,5	40	97	336	787	1065
0,07	9,5	38	94	317	737	993
0,08	9,5	38	91	297	680	912
0,09	9,5	36	87	286	650	878
0,1	9,0	35	82	266	596	830
0,2	8,7	28	59	192	428	575
0,3	7,8	24	48	156	358	465
0,4	6,9	21	41	132	304	390
0,5	6,3	19	37	117	228	340
0,6	6,0	18	31	111	202	298
0,7	5,6	17	29	99	216	272
0,8	5,2	16	28	88	205	256
0,9	4,8	15	26	79	195	250
1,0	4,6	13	25	72	184	255
2,0	3,6	10	17	42	104	155
3,0	2,8	8	13	34	81	115
4,0 და მეტი	2,8	6,5	13	30	75	92

სითბური ენერჯის გადანაწილების სისტემაში თერმული წყალი-ქანი-სავენტილაციო ნაკადი მრავალი თავისებურება ახასიათებს. მათ შორის აღსანიშნავია ის, რომ ბიოსა და ფურიეს კრიტერიუმების ზრდით პროცესის მიმდინარეობის ინტენსიურობა მცირდება. თუ ფურიეს კრიტერიუმის რიცხვითი მნიშვნელობა გახდება 4,0 ხოლო ბიოსი-50, მაშინ მათი შემდგომი ზრდა სითბური პროცესის მიმდინარეობის ინტენსიურობაზე პრაქტიკულ გავლენას აღარ ახდენს და a და c კოეფიციენტები ამ შემთხვევაში შეირჩევიან აღნიშნული კრიტერიუმების კიდური მნიშვნელობებისათვის, ფურიესა და ბიოს კრიტერიუმების იმ საშუალოდ მნიშვნელობებისათვის, რომლებიც ცხრილებში არ არიან მოხვედრილნი, a და c კოეფიციენტები შეიძლება განისაზღვროს წრფივი ინტერპოლაციით.

ერთმანეთს შევადარეთ მოდელირებით მიღებული და (3) ფორმულით გამოთვლილი შედეგები. გამოირკვა, რომ (3) ფორმულით გვირავის კედლების უზომილო ტემპერატურის განსაზღვრა შეიძლება 0,3% სიზუსტით.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
გ.წულუკიძის სახელობის სამთო მექანიკის
ინსტიტუტი

(შემოვიდა 29.11.1979)

РАЗРАБОТКА И ОБОГАЩЕНИЕ МЕСТОРОЖДЕНИЙ

О. А. ЛАНЧАВА

К ОПРЕДЕЛЕНИЮ БЕЗРАЗМЕРНОЙ ТЕМПЕРАТУРЫ СТЕНОК ГОРНОЙ ВЫРАБОТКИ

Резюме

Дается эмпирическая формула и коэффициенты для определения безразмерной температуры стенок горной выработки с термальными водами.

EXPLOITATION OF DEPOSITS AND CONCENTRATION

О. А. LANCHAVA

TOWARDS DETERMINING THE DIMENSIONLESS TEMPERATURE OF THE WALLS OF UNDERGROUND WORKING

Summary

Mathematical modelling of heat exchange was carried out in the system: thermal waters-rocks-mine air with a view to determining the dimensionless temperature of the walls of underground working with thermal waters. The following formula is proposed as a result:

$$\vartheta = K \left[\alpha + (1 - \alpha) \exp \left(- \frac{cF_0}{Bi} \right) \right],$$

where K , a , c are empirical coefficients the values of which are given in the paper; F_0 is the Fourier number; Bi the criteria of the Biot boundary conditions.

ლიტერატურა- ЛИТЕРАТУРА — REFERENCES

1. Ш. И. О н и а и и, О. А. Л а н ч а в а. Сб. «Руководство по регулированию теплового режима шахт». М., 1977.
2. Ш. И. О н и а и и, О. А. Л а н ч а в а. Сообщения АН ГССР. 77, № 1, 1975.
3. А. Г. Т а р а п о н. Моделирование нестационарных полей на интеграторах ЭИНГТ

სსიპი
Association
For
Science